

Košer a mešní víno Zdeněk Koudelka¹

Vinařský zákon chrání zvláštní označení vín vyráběných pro účely církve nebo náboženské společnosti (dále jen církev). Na Moravě a v Čechách je to mešní víno a košer víno. Pro takové označení vína je nutný písemný souhlas příslušné církve. Který orgán církve má oprávnění udělovat souhlas, je plně na dané církvi. Nemusí jít o církevní orgán či církevního funkcionáře se sídlem na území Čech, Moravy a Slezska, pokud má pro toto území církevní pravomoc.² Neoprávněné označení je trestáno jako správní delikt s možností sankce až 4 000 000 Kč.³ Příslušnou k udělení pokuty je Státní zemědělská a potravinářská inspekce⁴ v promlčecí subjektivní lhůtě 2 let a objektivní 5 let.⁵

V rámci Státní zemědělské a potravinářské inspekce rozhoduje o pokutě v prvním stupni příslušný územní inspektorát Státní zemědělské a potravinářské inspekce. Správní zvláštností je, že v oblasti vinařství má inspektorát v Brně územní působnost nejen obecně danou pro vyšší územní samosprávné celky Jihomoravského a Zlínského kraje,⁶ ale celostátní pro určitá vinařská rozhodnutí stanovená zákonem.⁷ Tato zvláštnost v oblasti správního práva je důsledkem nutné specializace úředníků i materiální základy inspektorátu na problematiku vinařství, přičemž 96% všech vinic v České republice je na Moravě v Jihomoravském a Zlínském kraji (okres Uherské Hradiště). Celostátní vinařská působnost brněnského Inspektorátu Státní zemědělské a potravinářské inspekce se však nevztahuje na rozhodování o správních deliktech v označení mešního a košer vína, kde v prvním stupni vykonávají působnost všechny územní inspektoráty Státní zemědělské a potravinářské inspekce. O odvolání proti rozhodnutí územního inspektorátu rozhoduje Ústřední inspektorát v Brně,⁸ případnou správní žalobu lze podat ke krajskému soudu podle sídla inspektorátu, který rozhodoval v prvním stupni.

Oprávnění označení zvláštní kategorie vína pro účely církve mají církve státem uznané.⁹ I když svobodu vyznání mají i náboženské skupiny jiné, státního dobrodiní se vzhledem k tomu, že nebyla provedena odlučka církve od státu, mohou domáhat jen ty, které stát uznal.

1 Košer víno

Košer víno je v židovském náboženství víno rituálně čisté vyrobené postupem daným předpisy judaismu ověřenými rabínem. Různé autority na košer víno jsou různě respektovány podle náboženské orientace, existují veřejné autority i autority některých náboženských skupin. Je tedy možné, že vinařství má více certifikátů různých autorit nebo naopak má certifikaci jedné autority, která však není uznávána některým židovským náboženským

¹ Za připomínky děkuji jednateli Terra vinifera s.r.o. PhDr. Robinu Böhnischovi, Jeho Excelenci arcibiskupu olomouckému a metropolitovi moravskému Msgr. Janu Graubnerovi, Jeho Milosti infulovanému 11. opatu Augustiniánského opatství sv. Tomáše na Starém Brně ThDr. Ing. Lukáši Evženu Martincovi, vinaři Českého vinařství Chrámce s.r.o. Františku Váňovi a vinaři Vinařství Dvořáček LTM, s.r.o. Lubomíru Dvořáčkovi.

² Židovství má své centrum v Izraeli, kde sídlí hlavní rabináty aškenázský (pro židovské věřící pocházející z Evropy) i sefardský (pro židovské věřící ze Středomoří). V čele katolické církve je římský biskup - papež, který je řídicí osobou s plným právem rozhodnutí v celé církvi.

³ § 16 ods. 6 a § 39 ods. 1 pís. g) a ods. 6 pís. b) zákona č. 321/2004 Sb., o vinohradnictví a vinařství.

⁴ § 37 ods. 1 pís. b) a § 37 ods. 2 pís. c) zákona o vinohradnictví a vinařství.

⁵ § 40 ods. 3 zákona o vinohradnictví a vinařství.

⁶ § 1 ods. 2 pís. f) a § 1 ods. 6 zákona č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci.

⁷ Výjimky z eneologických postupů ve vinařství a rozhodování o zatřídění vína jakostního a s přívlastkem vyrobeného ve vinařské oblasti Morava i Čechy. § 12 ods. 8, § 26 ods. 7 a 9 zákona o vinařství a vinohradnictví.

⁸ Státní zemědělská a potravinářská inspekce je celostátním správním úřadem se sídlem v Brně. § 1 ods. 1 a 4, § 11c ods. 7 zákona o Státní zemědělské a potravinářské inspekci. § 40 ods. 4 zákona o vinohradnictví a vinařství.

⁹ Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.

hnutím (např. hnutí Chabad – příslušníci lubavičů). *Ne každé košer víno musí být uznáváno všemi židovskými skupinami, ať již je či není jako košer označeno podle vinařského zákona.* Košer víno se užívá při bohoslužbě na konci večerní modlitby v synagoze k přivítání šabatu, při velikonoční pesahové večeři a svátku Purim.

Svátek Purim je slaven k uctění záchránky Židů v perském zajetí královny Ester, jejíž zásluhou královský rádce Haman neprovedl plán na vyvraždění Židů a svého židovského odpůrce Mordokaje (Mordechaj), který byl bratrancem a pěstounem Ester.¹⁰ Příběh je i symbolikou práva na odpor proti plánovanému pogromu. Vladimír Železný dokonce s velkou nadsázkou uvádí, že „*má pravověrný žid povinnost opít se tak, že nemá být schopen rozlišit Mordechaje od Hamana*“ a pokračuje: „*v novodobých dějinách by odpovídalo příkazu opít se tak, že pravověrný žid nerozliší třeba Goldu Meirovou od Hitlera. Stejný odstup v Bibli je mezi Mordechajem a Hamanem.*“¹¹

Hlavně se košer víno užívá k běžné spotřebě pro pravověrné židy.¹² Původně bylo víno jako úlitba součástí obětí Hospodinu, jak Hospodin přikazuje ve 3. knize Mojžíšově Leviticus: „*V den, kdy za vás bude nabízet váš snopek podáváním, připravíte Hospodinu k zápalné oběti ročního beránka bez vady a k němu přidavnou oběť, dvě desetiny éfy bílé mouky zadělané olejem, jako ohnivou oběť Hospodinu v libou vůni. K tomu i úlitbu, čtvrtinu hlínu vína.*“¹³ Třetí kniha Mojžíšova Leviticus obsahuje zákaz pití vína pro kněze před vstupem do stanu setkávání:¹⁴ *Hospodin promluvil k Áronovi: „Ty ani tvoji synové s tebou nesmíte pít víno nebo opojný nápoj, když budete vcházet do stanu setkávání, abyste nezemřeli. To je provždy nařízení pro vaše pokolení.*“¹⁵

1.1 Pěstování vinné révy

Na pracích ve vinohradu, včetně vinobraní se mohou podílet i nežidé. V samotné Svaté zemi – Izraeli musí splňovat vinař pro pěstování hroznů na výrobu košer vína čtyři pravidla – orlach, šmita, kilai ha kerem, terumot a ma aserot.

Orlach (orla) - Pro výrobu košer vína nesmí být použita první sklizeň (panenská), kdy je vinný keř ještě bez dostatečně vyvinutého kořenového systému, což může mít vliv na kvalitu hroznů. Možné je užít sklizeň až ze čtvrtého roku. Proto se třetím rokem odstraňují z vinné révy poupata. Hrozny spadlé při vinobraní na zem se již nesbírají.

Šmita - Vinici je nutné každý sedmý **rok odpočinití** (šabatový rok) nechat ladem, jak je přikázáno v 3. knize Mojžíšově: „*Šest let budeš osívat své pole, šest let budeš prořezávat svou vinici a shromažďovat z ní úrody, ale sedmého roku bude mít země slavnost odpočinití, odpočinití Hospodinovo. Nebudeš osívat své pole, ani prořezávat svou vinici. Co po tvé žni samo vyroste, nebudeš sklízet a hrozny z vinice, kterou jsi neobdělával, nebudeš sbírat. Země*

¹⁰ Kniha Ester.

¹¹ VLADIMÍR ŽELEZNÝ: *Dobré rady milovníka vína*. Praha 2010, ISBN 978-80-204-2217-0, s. 227. Zde je i popis žití košer vína při židovských svátcích na s. 225-228. Golda Meirová (1898-1978) byla premiérkou Izraele 1969-74.

¹² Žid pro výrobu košer vína musí být pravověrný. Rozhodující je náboženství, ne národnost. Proto je zde žid uváděn jako příslušník židovského náboženství s malým ž. Ne jako označení národní příslušnosti s velkým Ž.

¹³ Leviticus (Lv) kapitola 23, verš 12-13. Hlín (hin) byla míra o objemu 6 litrů. Obdobně ve 4. knize Mojžíšově Numeri 28, 14: *Příslušná úlitba bude polovina hlínu vína na býčka, třetina hlínu na berana a čtvrtina hlínu na beránka. To bude zápalná oběť o novoluní, po všechny měsíce v roce.*

Citace a odkazy na knihy Mojžíšovy dle ekumenického překladu *Bible*, 2. vydání Stuttgart 1984, 987 s.

Další zmínky o víně v Bibli viz LUKÁŠ EVŽEN MARTINEC: *Bible a víno*. Sborník Škola vína a vinařství, Masarykova univerzita Brno 2009, s. 38-43.

¹⁴ Svatyně se schránkou svědectví (archou úmluvy) zřízená při cestě z Egypta, předchůdce chrámu. Její stavbu a popis obsahuje 2. kniha Mojžíšova Exodus 36-40.

¹⁵ Lv 10,8-9.

bude mít rok odpočinutí“.¹⁶ Rok odpočinutí se počítá u každé vinice individuálně podle jejího stáří. Ustanovení o roku odpočinutí některá izraelská vinařství obcházejí tím, že vinice na sedmý rok pronajmou nežidům a hrozny nakoupí.

Kilai ha kerem – Zákaz mísení druhů. Při pěstování vína nesmí být ve vinici vysazeny jiné druhy ovoce než vinná réva.

Terumot a ma'aserot – obřadní vylití 1% vína na památku bývalého desátku¹⁷ a odvodu pro jeruzalémský Chrám.

1.2. Výroba vína

Výroba vína začíná dovezením vinných hroznů ke zpracování a končí zašpuntováním vína v láhvi. Na výrobě moštu od přijmutí hroznů se musí podílet jen zbožní židé. Traktorista přivážející hrozny z vinice může být nežid, ale do drtiče je může vysypat jen pravověrný žid. Někteří rabíni vyžadují, aby i dovozce hroznů byl pravověrný žid či alespoň národnostní Žid. Na výrobě se nesmí podílet rituálně nečistí (např. ženy v období menstruace či po porodu).¹⁸ Přístroje a pomůcky (lis, nádoby) na výrobu košer vína musí být určeny jen na tuto výrobu, nelze je použít pro výrobu běžného vína. Pokud se finančně náročné přístroje používají na výrobu i nekošer vína (lis, stáčecí linka), musí projít speciálním čištěním před výrobou košer vína. Nesmí se užívat živočišné produkty (bílek, živočišná želatina),¹⁹ mohou se užívat jen košer produkty (v Izraeli se užívá rostlinná želatina).

1.3 Druhy košer vína

Košer víno je

- **vařené víno** (převařené) či pasterizované (jajin mevušal). Víno se převařovalo, jelikož nemohlo být užito pro jiné náboženské kulty okolo starého Izraele a pravověrný žid věděl, že jej proto může pít. Vaření vína se uvádí jako pozůstatek dob prvního Chrámu, nebo dob babylónského zajetí. Na oltář smělo jen víno, kterého se nedotkl nežid. V Babylónii se pilo víno hojně a zároveň bylo židovskou obětinou. Snahou židů bylo zabránit pití jejich rituálního vína nežidy a rovněž, aby se na oltář dostalo nečisté víno. Na lahvičkách vařeného vína se užívá označení pro vařené víno (mevušal). Dnes je mevušal víno pasterizované (bleskově ohřáté) při 84-87 stupních Celsia. Může jej otevřít i nežid, aniž ztrácí košer kvalitu,
- **nevařené víno** nebo nepasterizované (jajin lo mevušal). Nevařené víno se speciálně neoznačuje. S nevařeným vínem může, včetně otevření láhve, manipulovat jen pravověrný žid, jinak ztratí košer kvalitu.

Pokud chce nežid uctít pravověrného žida vínem, zvolí vařené víno. Má-li nevařené víno, pak hostitel nežid nabídne uzavřenou láhev s vývrtkou hostu židovi, aby láhev otevřel. Je to sice v rozporu se zásady pohostinství, ale zachová se kvalita košer nevařeného vína. Připijí si pak na život (l'chaim). Zvláštní je víno pro svátky **pesach** (šel Pésach, Passover, velikonoce) a víno **mehadrin** pro ultra ortodoxní židy.

Na Moravě se původně košer víno vyrábělo hlavně v Mikulově, kde sídlil moravský zemský rabín.²⁰ Dnes je na Moravě výroba nepasterizovaných košer vín ve Vinařství Dvořáček LTM,

¹⁶ Lv 25, 3-5. Obdobně je to předepsáno pro 50. rok – milostivé léto: „*Padesátý rok vám bude létem milostivým. Nebudete v něm sít ani sklízet, co samo vyrosté, ani sbírat hrozny z neobdělávaných vinic.*“ – Lv 25, 11.

¹⁷ Pátá kniha Mojžíšova Deuteronomium 14, 23: „*Na místě, které si on vyvolí, aby tam přebývalo jeho jméno, budeš jíst před Hospodinem, svým Bohem, desátky ze svého obilí, moštu a čerstvého oleje i prvorozených kusů svého skotu a bravu, aby ses učil bát Hospodina, svého Boha, po všechny dny.*“

¹⁸ Lv 12, Lv 15.

¹⁹ JOSEF KOTÁSEK: Označení vín vyráběných pro bohoslužebné účely, *Škola vína a vinařství*, Masarykova univerzita Brno 2009, s. 22-23.

²⁰ Největší moravským košer vinařstvím byla židovská společnost Teltscher a Glatauer. VLADIMÍR ŽELEZNÝ: *Dobré rady milovníka vína*, s. 225.

s.r.o. Mikulčice za dozoru brněnského rabína. V Čechách produkuje pasterizovaná košer vína České vinařství Chrámce s.r.o. za dohledu zemského českého nebo pražského rabinátu. Dovoz košer vín z Izraele zajišťuje především firma Terra vinifera s.r.o., Mladé Buky.

2 Mešní víno

Mešní víno se užívá v rámci křesťanské mše svaté v části bohoslužby oběti, během níž dochází k přepodstatnění vína na Krev Páně a následně slouží k svátému přijímání pod obojí způsobou nebo v případě nutnosti pouze pod způsobou vína.²¹ Podle evangelia Matoušova Ježíš při své velikonoční poslední večeři s učedníky po sněžení chleba: *Pak vzal kalich, vzdal díky a podal jim ho se slovy: „Pijte z něho všichni, neboť toto jest má krev, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé na odpuštění hříchů. Pravím vám, že již nebudu pít z tohoto plodu vinné révy až do toho dne, kdy budu s vámi pít kalich nový v království svého Otce.“*²² V evangeliu Lukáše je nejprve podáván kalich, je dán pokyn, aby se večeře opakovala na Ježíšovu památku, a kalich symbolem nové smlouvy s Bohem: *Vzal kalich, vzdal díky a řekl: Vezměte a podávejte mezi sebou. Neboť vám pravím, že od této chvíle nebudu pít z plodu vinné révy, dokud nepřijde království Boží.“ Pak vzal chléb, vzdal díky, lámal a dával jim se slovy: „Toto jest mé tělo, které se za vás vydává. To čiňte na mou památku,“ A právě tak, když bylo po večeři, vzal kalich a řekl: „Tento kalich je nová smlouva zpečetěná mou krví, která se za vás prolévá.“*²³

Slovo „mešní“ má původ ve slově mše, mešní víno je víno pro mši. Je plně na úvaze církve za jakých podmínek bude souhlas s označením vína za mešní udělovat a jak bude jejich splnění posuzovat. V případě církví katolických (římskokatolické i východních) jsou tyto podmínky stanoveny kanonickým právem,²⁴ podle nějž se musí jednat o víno přírodní (nedoslazované, nedobarvované, nearomatizované) z vinné révy a nezkažené. Obsah alkoholu není regulován, musí jít však jen o alkohol vzniklý z kvašením vlastního cukru v hroznech. Používá se víno červené či bílé, které dnes převažuje z praktických důvodů snadnějšího praní purifikatoria (textilie s níž se po eucharistii vytře kalich). Původně se více používalo červené víno, jež barvou odpovídá proměňované Krvi Páně. Užití bílého vína povolil papež Sixtus IV. roku 1478.²⁵ Dnes lze užít i růžové víno. Červené víno užívá pravoslavná církev. Původně mešní vína vyráběla především klášterní vinařství.

Byť je víno deklarováno jako mešní, ale kněz zjistí, že je zkažené (zoctovatělé, druhotné kvašení), nesmí jej použít k eucharistii. Za kvalitu vína určeného k eucharistii odpovídá kněz celebrující mši, který může užít víno, které není označeno jako mešní, pokud je mu znám soulad jeho výroby s kanonickým právem. Při výrobě mešního vína se nesmí použít doslazování cukrem (lze užít zahuštěný hroznový mošt), enzymy, geneticky upravené kvasinky, přídatné látky na podporu kvašení, uhličitán vápenatý, kyselinu sorbovou či sorban draselný, aktivní uhlí, jiné chemické přísady s výjimkou oxidu siřičitého jako antioxydantu a

²¹ Pro Římskokatolickou církev kánon (Kán.) 899 § 1 a Kán. 925. *Kodexu kanonického práva*, Praha 2004, s. 411 a 419, ISBN 80-7113-082-6.

²² Matouš kapitola 26, verš 27-29. Obdobně Marek 14, 23-25. Ovšem náboženský význam chleba a vína již ve starozákonních dobách dokládá uctění Abrama králem Malkisedekem v 1. knize Mojžíšově Genesis 14, 18: *A šálemský král Malkisedek přinesl chléb a víno; byl totiž knězem Boha Nejvyššího. Abram byl později přejmenován na Abrahama (Gn 17, 5). LUKÁŠ EVŽEN MARTINEC: Bible a víno, Škola vína a vinařství, Brno 2009, s. 38-39.*

Zde i dále Starý i Nový zákon citován dle ekumenického překladu *Bible*, 2. vydání Stuttgart 1984, 987 s.

²³ Čtvrté evangelium Janovo se zmiňuje o velikonoční večeři Ježíše s jeho učedníky, ale ne o podávání chleba a vína jako těla a krve Ježíše. Je zmíněno umývání nohou učedníků Ježíšem a označení Jidáše Iškariotského za zrádce, když mu Ježíš podal omočenou skývu chleba. Viz Jan 13, 21-26.

²⁴ Pro Římskokatolickou církev Kán. 924 § 3 *Kodexu kanonického práva*, Praha 2004, s. 419, ISBN 80-7113-082-6, a liturgická instrukce *Redemptionis sacramentum* č. 50. Pro východní katolické církve Kán. 706 *Kodexu kánonů Východních církví* z 25. 10. 1990 vydaného papežem Janem Pavlem II. Kodex je účinný od 1. 10. 1991.

²⁵ <http://de.wikipedia.org/wiki/Messwein>

nesmí se upravovat pH chemicky (lze užít jablečno-mléčnou fermentaci). Víno lze vyčistit filtrací a na odstranění bílkovin užít bentonit.²⁶ Při mši se do mešního vína přidává malé množství vody, což navazuje na antickou středomořskou tradici, kdy se víno při konzumaci mísilo s vodou.²⁷

Teoreticky by mohla nastat situace, že v rámci určitého náboženství udělí stejný název (mešní víno) různé církve různým vínům. V praxi k tomu u nás nedochází, protože s pojmem mešní víno pracuje jen katolická církev. Jiné křesťanské církve sice používají víno při mši, ale nikoli přesně vymezené mešní víno. Je pak na nich, zda užívají běžné víno či víno označené jako mešní katolickou církví. České vinařství Chrámece s.r.o. produkuje z vinice Hněvín v Mostě, pronajaté od pravoslavné církve, víno pro potřeby pravoslavné církve v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku²⁸ v řadě Arcibiskupské se svolením pravoslavného pražského arcibiskupa Kryštofa.²⁹

V rámci katolické církve může souhlas s označením mešní víno udělit diecézní biskup jakožto místní církevní řídicí osoba (místní ordinář). Za souhlasu diecézních biskupů tak může učinit i biskupská konference,³⁰ což je koordinační orgán místních katolických církví. Ordinářem pro příslušníky řehole je i vyšší představený duchovenských řeholních společností papežského práva (generální představený, opat,³¹ provinciál) nebo apoštolského života papežského práva. Ten, kdo udělil souhlas s výrobou mešního vína, může stanovit liturgický dozor. To je osoba znalá vinařství i kanonického práva, která u vinaře dozoruje zachování příslušných postupů a norem při výrobě mešního vína.

Nicméně je nutné oddělit předpisy kanonického práva a světského vinařského práva. Pro bohoslužebné účely lze užít každé víno, které vyhovuje kanonickému právu, tedy přírodní a nezkažené víno, byť nebude mít označení mešní víno dle vinařského zákona, přesto je mešním vínem. Každý duchovní celebující mši musí užít mešní víno dle kanonického práva. Jen na knězi záleží, zda jde i o mešní víno označené dle vinařského zákona. ***Každé nezkažené mešní víno označené dle vinařského zákona je i mešním vínem podle kanonického práva, ale nikoli každé mešní víno podle kanonického práva musí být takto označeno dle vinařského zákona.***

2.1 Mešní víno v Moravské a České církevní provincii³²

Pro římskokatolickou církev ve větším vyrábí mešní víno:

²⁶ IVO NAGY, FRANTIŠEK ČITBAJ: Liturgické a omšové vína, *Vinařský obzor* 9/2009, s. 430, ISSN 1212-7884. Pověření k výrobě a povolení k distribuci mešních vín pro ARCIBISKUPSKÉ ZÁMECKÉ SKLEPY KROMĚŘÍŽ vydané Českou biskupskou konferencí 20. 1. 2004, čj. 39/2004.

²⁷ Šlo o malé množství vody doplněné při konzumaci, nikoli při skladování. Neboť samotné mísení vody s vínem zná starozákonní kniha Izajáš (Iz) 1, 22 jako symbol zmaru: „*Tvé stříbro se stalo struskou, tvé víno je míšené s vodou, tvoji velmoži jsou umíněnci, spolčenci zlodějí.*“ V latinském jazyce existují zvláštní pojmy pro víno míšené s vodou – *mixtum* a víno nemíšené – *merum*.

²⁸ V Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku existuje jednotná autokefální pravoslavná církev českých zemí a Slovenska v čele s metropolitou, kterým je volen jeden z arcibiskupů. V Čechách existuje eparchie pražská v čele s arcibiskupem, na Moravě a ve Slezsku eparchie olomoucko-brněnská v čele s arcibiskupem. Na Slovensku eparchie prešovská v čele s arcibiskupem a eparchie michalovsko-košická v čele s biskupem.

²⁹ <http://www.ceske-vinarstvi.cz/main.php?page=nabidka&id=10>

³⁰ Kán. 455 § 4 *Kodexu kanonického práva*.

³¹ Opat územního opatství (exemptní opat, nullius) má postavení místního ordináře jako diecézní biskup pro všechny věřící v území opatství, nejen pro členy svého řádu. Územní opatství není součástí diecéze. Na Moravě, ve Slezsku a v Čechách územní opatství není. Je to například benediktinské arcipopatství sv. Martina v Pannonhalmě v Maďarsku. Kán. 134 § 1, Kán. 368 *Kodexu kanonického práva*.

³² Římskokatolická církev působí u nás v rámci dvou provincií v čele s metropolitou – Moravská církevní provincie na území Moravy a moravského Slezska v čele s arcibiskupem olomouckým a Česká církevní provincie na území Čech v čele s arcibiskupem pražským, který místo metropolita užívá historické označení primas. Provincie se dělí na diecéze v čele s biskupy.

1. Arcibiskupské vinné sklepy Kroměříž s.r.o., kde je většinovým vlastníkem Arcibiskupství olomoucké. Jde o největšího výrobce mešního vína.
2. AMPELOS, ŠLECHTITELSKÁ STANICE VINAŘSKÁ ZNOJMO, a.s., která jej produkuje pod názvem Karmelitánské mešní víno pro Karmelitánské nakladatelství s.r.o., kde je jediným společníkem Českomoravská generální delegatura Řádu karmelitánů se sídlem Kostelní Vydří v Diecézi brněnské.
3. ZNOVÍN ZNOJMO, a.s., které je produkuje pod názvem Mešní víno Augustiniánského opatství pro Augustiniánské opatství na Starém Brně³³ v Diecézi brněnské.

Do roku 2004 uděloval povolení k užití názvu mešní víno pro víno vyrobené v Moravské či České církevní provincii ordinář (diecézní biskup). Dne 20. 1. 2004 biskupská konference stanovila, že jménem římskokatolické církve může vydat písemný souhlas k označení mešní víno její předseda, který také pověří jednoho duchovního liturgickým dozorem.³⁴ Dané usnesení podléhá trvalé jednomyslnosti souhlasu diecézních biskupů, proto může kterýkoli diecézní biskup od něho odstoupit a ujmout se tohoto práva pro svou diecézi. Samo usnesení prezentuje toto právo udělit souhlas obecně za Římskokatolickou církev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, což v doslovném výkladu pomyjí práva papeže a řeholních ordinářů, což je dle kanonického práva nemožné. Proto je nutno toto usnesení vykládat tak, že za trvalého souhlasu římskokatolických diecézních biskupů uděluje předseda biskupské konference souhlas s užitím označení mešní víno místo těchto diecézních biskupů, nedotýká se to práv jiných ordinářů katolické církve.

Česká biskupská konference vyžaduje,³⁵ aby mešní víno vyrobené na území Moravské a České církevní provincie:

- pocházelo z hroznů vypěstovaných na Moravě či v Čechách,
- pocházelo z moštových odrůd povolených pro výrobu jakostních vín na území Moravy nebo Čech ve Státní odrůdové knize vedené Ústředním kontrolním a zkušebním úřadem zemědělským v Brně,³⁶
- hrozny měly nejméně 20° cukernatosti normalizovaného moštoměru. Jde tedy o přívlastková vína, která musí být zaříděna Státní zemědělskou a potravinářskou inspekcí.³⁷

2.2 Spor o udělení označení mešní víno

Je znám spor mezi Arcibiskupskými vinnými sklepy Kroměříž, spol. s r.o. a Arcibiskupstvím olomouckým. Tyto subjekty původně spolupracovaly. Arcibiskupství bylo menšinovým společníkem společnosti a ta podnikala ve sklepích Arcibiskupského zámku v Kroměříži, kde olomoučtí biskupové vyráběli a skladovali víno již ve středověku. Společnost se svým názvem hlásila k arcibiskupství. Později však došlo k rozporu mezi společníky.

³³ Opatství na Starém Brně je jediné opatství Řádu sv. Augustina na světě podle privilegia papeže Benedikta XIV. z roku 1752. Podřízeno je přímo generálnímu převorovi řádu v Římě. V čele ostatních augustiniánských klášterů stojí převorů podřízených provinciálů, který stojí v čele provincie.

³⁴ Usnesení České biskupské konference z 20. 1. 2004, ČBK 53-XIV-6, čj. 37/2004. Téhož dne pověřil předseda biskupské konference arcibiskup olomoucký Jan Graubner liturgickým dozorem administrátora farnosti ve Velkých Losinách a absolventa vinařské školy P. Mgr. Milana Palkoviče (dopis předsedy biskupské konference z 20. 1. 2004, 40/2004). Toto pověření bylo původně vydáno na dobu 20. 1. 2004 – 19. 1. 2005 a je prodloužováno. Pověření dozoru bylo jen vůči jednomu výrobcí ARCIBISKUPSKÝM ZÁMECKÝM SKLEPŮM KROMĚŘÍŽ s.r.o. (dnes Arcibiskupské zámecké víno Kroměříž s.r.o.).

³⁵ JIŘÍ PRINZ: Jaké je tajemství mešního vína?, *Katolický týdeník* 43/2009, s. 4, ISSN 0862-5557. <http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=6891> Instrukce předsedy biskupské konference Jana Graubnera pro liturgický dozor z 20. 1. 2004, čj. 38/2004.

³⁶ § 4 ods. 4 pís. d) zákona o vinohradnictví a vinařství, § 1 vyhlášky č. 323/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o vinohradnictví a vinařství. Zákon č. 219/2003 Sb., o oběhu osiva a sadby.

³⁷ § 19 ods. 4 zákona o vinohradnictví a vinařství.

Arcibiskupství přestalo se společností spolupracovat, ta opustila Kroměříž a přenesla sídlo do Hovorán. V odvetu byla na základě návrhů většinového společníka zrušena účast menšinového společníka Arcibiskupství olomouckého ve společnosti soudním rozhodnutím.³⁸ Arcibiskupství již roku 2001 založilo společnost ARCIBISKUPSKÉ SKLEPY KROMĚŘÍŽ s.r.o., kde je většinovým společníkem a která pokračuje v tradici výroby vína v kroměřížských zámeckých sklepech. I zde pokračoval obchodní spor, když původní Arcibiskupské vinné sklepy úspěšně namítly proti nové společnosti s ručením omezeným zaměnitelnost názvu. Ta se přejmenovala roku 2002 nejprve na ARCIBISKUPSKÉ ZÁMECKÉ SKLEPY KROMĚŘÍŽ a v roce 2004 na Arcibiskupské zámecké víno Kroměříž.

Tedy Arcibiskupské vinné sklepy Kroměříž přes svůj název nespolupracují s Arcibiskupstvím olomouckým a nesídlí v Kroměříži. Požádaly však římskokatolickou církev o možnost užití názvu mešní víno, což jim Česká biskupská konference odmítla.³⁹ Naopak povolení má společnost Arcibiskupské zámecké víno. Neúspěšné Arcibiskupské vinné sklepy (dále žalobce) Českou biskupskou konferencí zažalovaly žalobou, o které rozhodoval v rámci správního soudnictví Městský soud v Praze a následně Nejvyšší správní soud. Oba soudy potvrdily stanovisko církve.⁴⁰

Žalobce nesouhlasil s tím, že posouzení, zda konkrétní víno splňuje požadavky, aby bylo prohlášeno za mešní, spadá do vnitřní autonomie církve. Toto tvrzení je dle žalobce třeba měřit pohledem toho, že je ČR sekulárním státem, zvláště když se jedná o obchodní spor, kde je římskokatolické církvi jako jednomu z účastníků obchodní soutěže poskytována výhoda, když může omezit ostatním soutěžitelům přístup na trh regulací označování vína. Svoboda náboženského vyznání a autonomie církví má podle žalobce dopad toliko na správu jejich vnitřních poměrů, které žádným významným způsobem nezasahují navenek. V posuzovaném případě jde však o omezení volného obchodu osobám, které s církvi nemají nic společného, navíc ve výsostně ateistické zemi,⁴¹ kde je mešní víno předmětem obchodu a neslouží pouze realizaci náboženského ritu.

Církev uvedla, že primárním a hlavním účelem mešního vína je jeho užití při liturgii církve římskokatolické, která jediná používá označení mešní víno. Musí se jednat o přírodní čisté víno získané z plodů vinné révy a nesmíšené s cizími látkami a zároveň musí být toto víno vyráběno výrobcem, o němž nemá církev pochybnost, že bude tento výrobní postup dodržovat. Dále uvedla, že pokud žalobce poukazuje, že se jedná o spor obchodní, tak nerespektuje účel správního soudnictví ani pravomoci státních orgánů ve vztahu k vnitřní autonomii církvi.

2.3 Obchodní a ústavní hledisko

Mešní a košer vína nejsou monopolně určena jen pro náboženské účely, ale užívají se k běžné spotřebě a označení má i tržní aspekt. Tedy mnoho výrobců vína může mít zájem o toto označení z důvodu zisku. Určení vína pro bohoslužbu je prioritní a nezáleží na tom, že vedle bohoslužby lze víno užít i k běžné konzumaci a dané označení jej může činit vyhledávaným na trhu vůči jiným vínům stejné materiální kvality, ale bez daného označení. Souhlas církve

³⁸ Usnesení Krajského soudu v Ostravě z 21. 1. 2004, 29Cm 231/2001. Potvrzeno Vrchním soudem v Olomouci.

³⁹ Ve věci jednala biskupská konference, byť sídlo žadatele bylo od 20. 12. 2002 v Hovoranech v Brněnském biskupství a diecézní biskup jako místní ordinář mohl o žádosti rozhodnout sám. Dopis generálního sekretáře České biskupské konference z 27. 10. 2006 čj. 577/2006.

⁴⁰ Usnesení Městského soudu v Praze z 31. 5. 2007 sp.zn. 5Ca 350/2006. Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. 1556 *Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sv. 5/2008* (2As 54/2007).

⁴¹ Žádná z našich zemí (Morava, Slezsko, Čechy) není ateistická a nikdy nebyla. I když je v Čechách náboženské citění slabší než na Moravě a ve Slezsku, náš stát nehlásá ateismus. Této ideologii poskytuje jen svobodu stejně jako náboženství. Jedinou ateistickou zemí na světě byla 1967-91 Albánie v době komunistické totality (čl. 37 Ústavy Albánské lidové socialistické republiky z roku 1976). Je zajímavé, že pojem ateistická země používá společnost, která se ve svém názvu hlásí k církevní instituci.

s označením vína za mešní má prvotní funkci informace, že dané víno smí být při bohoslužbě užíváno. Na tomto hlavním náboženském poslání označení mešní či košer víno nic nemění prodejnost takového vína na trhu.

V našem státě není provedena odluka státu a církve, avšak neexistuje žádná státní církev. Stát se neváže na žádnou ideologii, respektuje však náboženskou svobodu i ateismus. Rozhodně není státem ateistickým. Na církve přenáší i určité veřejnoprávní úkony (uzavírání manželství). Zákon neupravuje podmínky poskytnutí souhlasu s užitím označení mešní víno ze strany církve. Je v moci příslušné církve, který orgán určí k udělování souhlasu a jaké stanoví podmínky. Nikdo nemá ani při splnění stanovených podmínek nárok na získání tohoto označení a církev může žádost odmítnout i bez udání důvodů či na ni nereagovat, byť žadatel splní podmínky pro mešní víno dané kanonickým právem. To vychází z ústavní zásady, že církve spravují své záležitosti nezávisle na státu.⁴² Ochranu autonomie církví již judikoval Ústavní soud i Nejvyšší správní soud, když konstatovaly, že státním orgánům, včetně soudů, nepřísluší posuzovat a zjišťovat, které osoby v církvi plní úlohu duchovních.⁴³ Autonomii církví rovněž potvrdil Ústavní soud, když zrušil část zákona o církvích.⁴⁴

Označování za mešní či košer víno spadá do oblasti autonomie církve. Rozhodnutí církve o udělení souhlasu s užitím pojmu mešní nebo košer víno není rozhodnutím správního orgánu o veřejném subjektivním právu a nepodléhá přezkumu ve správním soudnictví. Soudní přezkum udělování tohoto souhlasu by byl státní přezkum rozhodnutí církve o tom, které víno k bohoslužbě užívat, což je nepřipustné.

⁴² Čl. 16 ods. 2 Listiny základních práv a svobod, republikace č. 2/1993 Sb. IGNÁC ANTONÍN HRDINA: Styčné body církevního (kanonického) a světského práva, *Právník* 9/2009, ISSN 0231-6625, s. 958.

⁴³ Usnesení č. 30/2000 *Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu* (III.ÚS 136/2000). Rozsudek č. 966/2006 *Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu* (5As 25/2005).

⁴⁴ Nález č. 4/2003 Sb. (Pl.ÚS 6/02). Tento nález byl korigován nálezem 10/2008 Sb. (Pl.ÚS 2/06), který však nezpochybnil princip vnitřní autonomie církví.